

„Petiorkų“ gamyklos istorija

1934 m. Vilniaus žydų verslininkai Samuelis ir Hiršas Chvolesai bei Nachmanas Levinas tuometinėje generolo Šeptickio gatvėje (lenk. ulica Generała Szeptyckiego, dabar – T.Ševčenkos g.) įkūrė modernią radiotechnikos gamyklą „Elektrit“, kuri lenkų okupacijos metais buvo didžiausia gamykla ne tik Vilniuje, bet ir Vilniaus krašte. Sparčiai augant gamybai „Elektrit“ tapo tuometinės Lenkijos radijo imtuvų gamybos lydere – joje dirbo apie 1.100 žmonių, per metus pagamindavo 54 tūkst. radijo imtuvų, o metinė parduodamos produkcijos vertė siekė 6,4 mln. zlotų (1,2 mln. JAV dolerių).

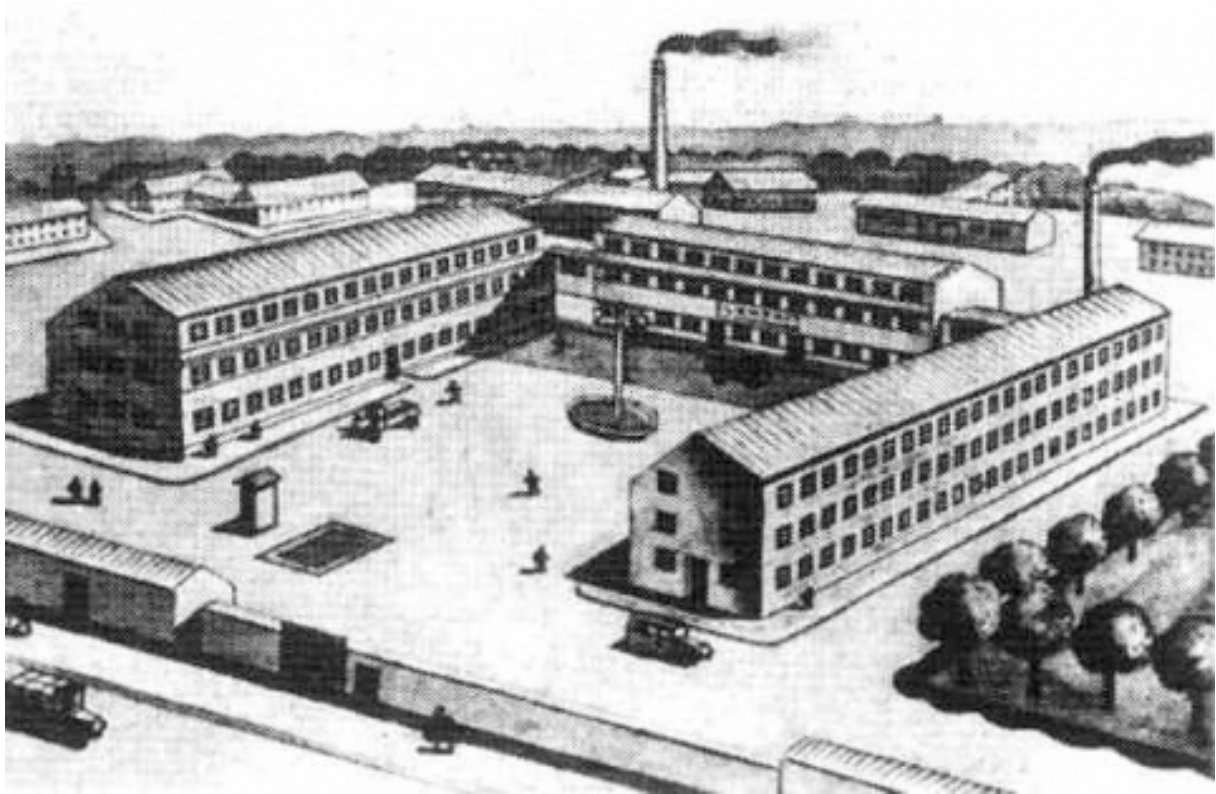
1936 m. gamykla išsiplėtė, buvo pastatyti dar trys dideli pastatai, padidinę gamybinį plotą iki 10.300 kv.m. „Elektrit“ produkcija buvo ne kartą apdovanota aukso medaliais tarptautinėse parodose Paryžiuje bei Florencijoje. Čia pagaminti radijo imtuvai išsiskyrė poetiškais pavadinimais – „Presto“, „Largo“, „Opera“, „Victoria“, „Gloria“, „Excelsior“. Gamykla turėjo nuosavą elektrinę, didelę stalių dirbtuvę, mechaninio skyriaus mašinų parką, mazgų gamybą, savo laboratorijas ir sandėlius. Gamykloje veikė Darbininkų sporto klubas „Elektrit“, kuriame buvo keletas sekcijų – futbolo, bokso, plaukimo bei baidarių. Buvo leidžiamas gamyklos mėnraštis „Elektrit–Radio. Wiadomości Techniczne“.

Prasidėjus II-ajam pasauliniam karui Vilnių užgrobė rusai viską išvogė, o modernias „Elektrit“ stakles, įrengimus bei jau pagamintą produkciją kartu su dalimi gamyklos darbuotojų išvežė į Minską, kur iš vienos vietinės lentpjūvės skubiai įrengė V.Molotovo vardo radijo gamyklą. Likimo ironija – po metų Vilnių užėmė vokiečiai, išdraskytoje „Elektrit“ gamykloje, įkurtoje vietinių žydų, įsteigė kailių fabriką, kuriame teko dirbti Vilniaus geto žydams.

Tarybiniais laikais gamykla buvo išplėsta ir įkurta slapta TSRS Aviacijos pramonės ministerijos radiotechnikos gamykla, vėliau – irgi įslaptinta Radiotechninių matavimo prietaisų gamykla, vadinta „Pašto dėžute Nr. 555“, o liaudyje – tiesiog „petiorkomis“. Vien šios gamyklos tyrimo ir projektavimo institute dirbo apie 10 tūkst. žmonių, antra tiek gamyboje (su filialais ne Vilniuje). Darbuotojų skaičiumi dabar tai prilygtų kokiam tarptautiniam koncernui. „Petiorkoms“ vadovavo legendinis veikėjas Oktiabris Osipovičius Burdenka, vienas aktyviausių Lietuvos nepriklausomybės priešų, garsėjęs protarybine veikla. 1988–1991 m. gamykloje veikė arši „Jedinstvos“ organizacija.

Pasakoja paskutinis tarybinių laikų Vilniaus miesto meras, tuometinis Vykdomojo komiteto pirmininkas Algirdas Vileikis: „Burdenka rašydavo neblogus eilėraščius ir mokėjo velniškai daug eilių atmintinai. Galėdavo ir ilgoką poemą padeklamuoti, jeigu būdavo laiko. Gamyklos produkcija buvo TSRS taip įslaptinta, kad net mūsų vietinė valdžia nežinojo, kas joje gaminama“. A.Vileikis prisimena, kad į gamyklą slapta atvykdavo kosmonautai iš Maskvos, todėl spėjama, jog čia buvo montuojama ir išbandoma naujausia kosminė technika, sparnuotųjų raketų valdymo sistemos.

Bet tai jau istorija... Griuvus tarybinei santvarkai gamykla buvo pertvarkyta į valstybinę įmonę, paskui į akcinę bendrovę „Rimeda“, kuri vėliau bankrutavo. Dabar buvusi gamykla išgyvena konversijų metą – čia įsikūrė įvairios kontoros, parduotuvės, gėjų klubas „Men’s Factory“, restoranas „INN 555“, viešbutis „E-Guest House“, „Lietuviško dizaino blokas“, architektų ir dizainerių studijos, daugybė gyvenamųjų loftų.

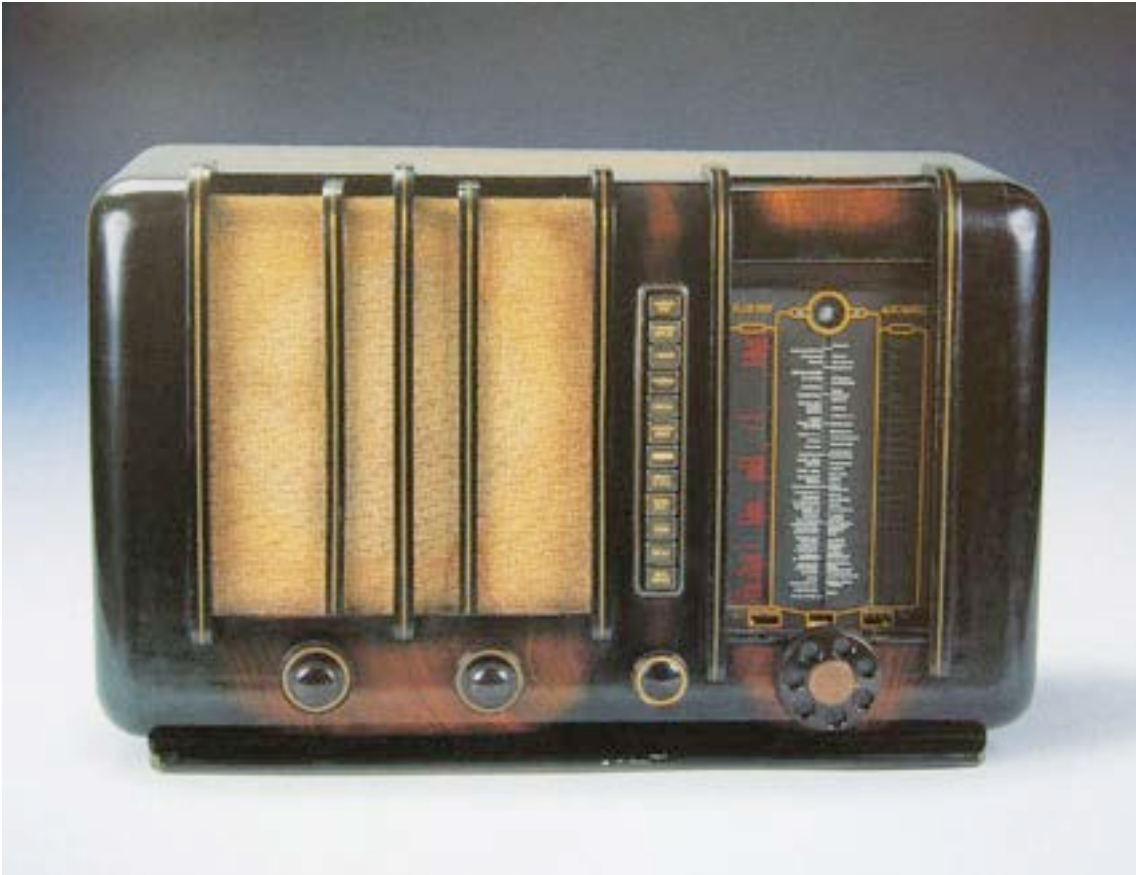
1936 m. „Elektrit“ gamykla

Knyga apie „Elektrit“

„Elektrit“ plakatas

Stilinga „Elektrit“ produkcija

Pomyślnego Nowego 1938 Roku
wszystkim Czytelnikom naszego pisma
życzy
Redakcja.

ELEKTRIT-RADIO

WIADOMOŚCI TECHNICZNE
ZAKŁADÓW ELEKTRIT W WILNIE

Rok II

Wilno — Styczeń 1938 r.

Nr 1 (4)

Rozważania Noworoczne

W pewnym okresie roku, gdy zdawało się, że wyczerpały się już wszystkie nasze koncepcje życiowe, przystępujemy do samoobrachunku, i ułożenia salda, a wówczas wszyscy mówią, że się kończy stary rok.

Gdy jednak coś się kończy, to i zaczynać się powinno. Ludzie, dla dodania sobie nadziei i otuchy, kładą na karb minionych 12 miesięcy wszystkie niefortunne przeżycia i przysięgają sobie, że z uderzeniem 12. godziny, 31 grudnia starego roku, nie popełnią więcej dawnych błędów i największą pozycję w prelimina-

rze roku nadchodzącego zapelniają nadzieją i świetlanymi prognozykami na przyszłość.

W takich chwilach, gdy o złym się zapomina a dobremu jutro otwiera się na oścież drzwi, składa się zwykle życzenia, które mają się spełnić w nadchodzącym okresie i porządkuje się wszystkie nasze możliwości i inwestycje w rubrykach „co robić należy”.

Kupiec — odsprzedawca radiowy, będący jak gdyby soczewkowaniem się wszystkich wysiłków radiotechniki, która ma przez niego promieniować na

ogół konsumentów, powinien wiedzieć i docenić całoroczną pracę i wysiłek laboratoriów radiowych. Jak nauczyciel i pedagog winien przemówić do klienta swego, mało pod względem udoskonalenia technicznego orientującego się.

Z drugiej strony, musi kupiec — odsprzedawca zrozumieć koniunkturalne nastawienie klienta z nadejściem nowego roku. Ci wszyscy bowiem, którzy jeszcze odbiornika nie posiadają, zwykli stawiać sobie w preliminarzach budżetowych nowego roku pozycję na jego kupno.

Wypełnienie tej pozycji żądań noworocznych klienta, zbiega się z naszymi życzeniami do P. T. Odsprzedawców, życzeniami dobrej koniunktury i dużych obrotów, a wtedy już tylko od nich zależeć będzie, czy potrafią moment dobrej chłonności rynku wykorzystać i najszerze reszce swojej klienteli zaspokoić dobrem różnorodnych typów aparatów.

Z każdym miesiącem utrwalałająca się w lepsze jutro wiara, która daje się odczuć we wszystkich gałęziach handlu i przemysłu, zrozumienie potrzeb rynku,

Gamyklos mėnraštis „Elektrit-Radio. Wiadomości Techniczne“

Drużyna piłkarska R. K. S. „Elektrit”.

Gamyklos futbolo komanda „Elektrit“